

NODAVLAT MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARIDA MOLIVAVIY TAHLIL ASOSIDA SAMARALI BOSHQARUV QARORLARINI QABUL QILISH

Baxronov Rustam Rajabovich

<https://doi.org/10.5281/zenodo.22139318>

Annotatsiya. Tezida nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarida moliyaviy tahlil natijalariga asoslangan boshqaruv qarorlarini qabul qilish jarayoni ko'rib chiqiladi. Xarajatlarni tahlil qilish, rentabellikni baholash va naqd pul oqimi tahlili kabi moliyaviy tahlil vositalarining rahbarning amaliy qarorlariga ta'siri asoslanadi, qaror qabul qilishning to'rt bosqichli modeli taklif etiladi hamda uni amaliyotga tatbiq etishda yuzaga keladigan qiyinchiliklar va ularni bartaraf etish choralari tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: moliyaviy tahlil, boshqaruv qarori, nodavlat maktabgacha ta'lim tashkiloti, rentabellik, xarajatlar tahlili, naqd pul oqimi, tavakkal.

Nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlari o'z faoliyatini asosan ota-onalar to'lovlari va byudjetdan tashqari boshqa manbalar hisobidan moliyalashtiradi, bu esa ularni davlat muassasalariga nisbatan moliyaviy xatarlarga ko'proq duch qiladi. Bunday sharoitda tashkilot rahbarining har qanday boshqaruv qarori — yangi guruh ochish, jihozlar sotib olish, xodimlar sonini o'zgartirish — moliyaviy oqibatlarni aniq hisobga olgan holda qabul qilinishi zarur. Ammo amaliyotda ko'pchilik qarorlar intuitiv tarzda, tizimli moliyaviy tahlilsiz qabul qilinmoqda, bu esa tashkilotning moliyaviy barqarorligiga tahdid tug'dirmoqda. Shu bois moliyaviy tahlilni rahbarning kundalik qaror qabul qilish amaliyotiga integratsiya qilishning nazariy va amaliy asoslarini ishlab chiqish dolzarb ahamiyat kasb etadi.

Moliyaviy tahlil boshqaruv qarorlari uchun bir qator muhim vositalarni taklif etadi. **Birinchisi** — xarajatlarni tahlil qilish bo'lib, unda doimiy va o'zgaruvchan xarajatlar ajratiladi, bu rahbarga guruhlar sonini yoki xizmat tarifini o'zgartirish oqibatlarini oldindan hisoblash imkonini beradi. **Ikkinchisi** — rentabellik tahlili, ya'ni har bir xizmat turi (masalan, kunduzgi guruh, qisqa muddatli guruh, qo'shimcha to'garaklar)ning foydalilik darajasini aniqlash bo'lib, bu asosida rahbar qaysi xizmatlarni kengaytirish yoki qisqartirish kerakligi haqida asosli qaror qabul qiladi. **Uchinchisi** — naqd pul oqimi tahlili, tashkilotning qisqa muddatli to'lov qobiliyatini baholash imkonini beradi va mavsumiy tushum kamayishi davrlarida oldindan chora ko'rishga yordam beradi.

Moliyaviy tahlil asosida qaror qabul qilish jarayoni, odatda, to'rt bosqichdan iborat bo'lishi mumkin: birinchi bosqichda moliyaviy ma'lumotlar yig'iladi va tizimlashtiriladi; ikkinchi bosqichda mazkur ma'lumotlar asosida ko'rsatkichlar (rentabellik, xarajatlar ulushi, to'lov qobiliyati) hisoblanadi; uchinchi bosqichda

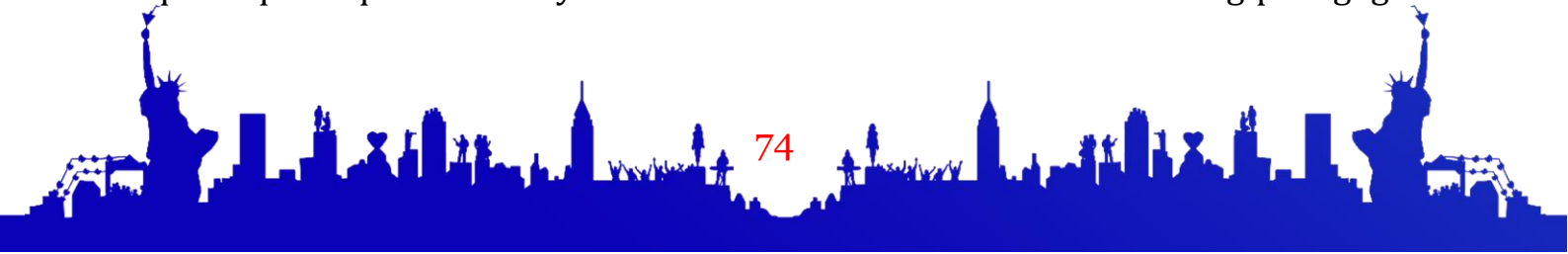
olingan ko'rsatkichlar asosida muqobil qaror variantlari ishlab chiqiladi va ularning moliyaviy oqibatlari taqqoslanadi; to'rtinchi bosqichda esa eng maqbul variant tanlanadi va uning amalga oshirilishi muntazam ravishda monitoring qilinadi.

Amaliyotda bu modelning qo'llanilishiga misol sifatida quyidagini keltirish mumkin: agar tashkilot rahbari yangi guruh ochish haqida qaror qabul qilmoqchi bo'lsa, u avvalo qo'shimcha xarajatlar (ijara, jihozlash, xodimlar maoshi) va kutilayotgan daromadni hisoblashi, so'ngra ushbu guruhning to'lish darajasi turli ssenariylarda (to'liq to'ldirilish, 70 foiz to'ldirilish) rentabellikka qanday ta'sir qilishini baholashi, undan so'ng esa tavakkal omillarini — masalan, mintaqada raqobatchi bog'chalarning mavjudligini — hisobga olgan holda yakuniy qarorni qabul qilishi lozim. Moliyaviy tahlilsiz qabul qilingan bunday qaror ko'pincha ortiqcha xarajatlar yoki bo'sh turgan o'rinlar ko'rinishida tashkilot uchun yo'qotishlarga olib kelishi mumkin.

Moliyaviy tahlil asosida qaror qabul qilishda rahbar duch keladigan amaliy qiyinchiliklarni ham alohida qayd etish lozim. Birinchidan, ko'pgina nodavlat MTTlarda moliyaviy hisobot yuritish tizimlashtirilmagan, ya'ni ma'lumotlar turli manbalarda — daftarlar, elektron jadvallar, buxgalteriya dasturlarida — tarqoq holda saqlanadi, bu esa o'z vaqtida tahlil o'tkazishni qiyinlashtiradi. Ikkinchidan, kichik hajmdagi tashkilotlarda alohida moliya mutaxassisining mavjud emasligi sababli barcha moliyaviy tahlil vazifalari rahbarning zimmasiga tushadi, bu esa uning pedagogik vazifalarga ajratadigan vaqtini qisqartiradi. Uchinchidan, rahbarlarda moliyaviy ko'rsatkichlarni to'g'ri interpretatsiya qilish ko'nikmasining yetishmasligi natijasida ba'zan raqamlar mavjud bo'lsa-da, ular asosida noto'g'ri xulosalar chiqarilishi mumkin.

Ushbu qiyinchiliklarni bartaraf etish uchun quyidagi choralar taklif etiladi: nodavlat MTTlar uchun soddalashtirilgan, lekin barcha zarur ko'rsatkichlarni qamrab oluvchi elektron moliyaviy hisobot shablonlarini joriy etish; rahbarlarga muntazam ravishda amaliy treninglar va maslahat xizmatlarini ko'rsatish; mintaqaviy darajada bir nechta kichik tashkilotlar uchun umumiy moliyaviy maslahatchi xizmatini tashkil etish imkonini ko'rib chiqish. Bunday choralar moliyaviy tahlilni rahbarning kundalik boshqaruv amaliyotiga organik ravishda singdirishga xizmat qiladi.

Shuningdek, moliyaviy tahlil natijalarining rahbar tomonidan to'g'ri interpretatsiya qilinishi ham muhim ahamiyatga ega. Ko'rsatkichlarning o'zi qaror qabul qilish uchun yetarli emas — rahbar ularni tashkilotning pedagogik

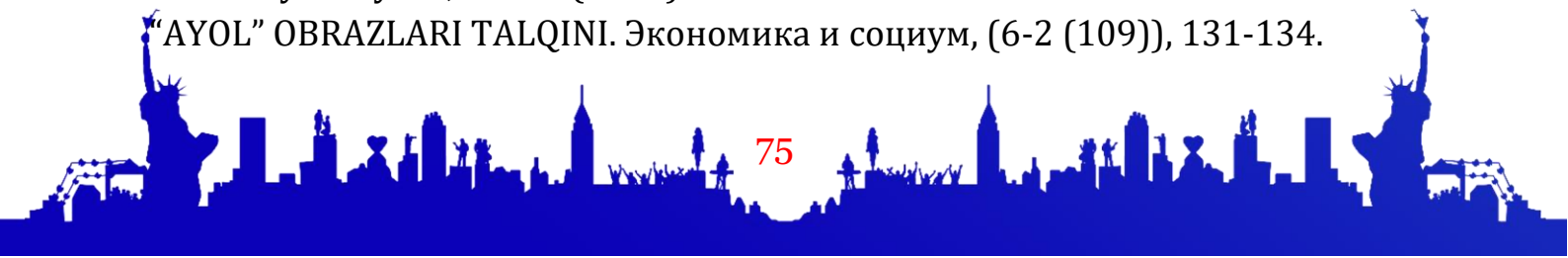

maqsadlari bilan muvozanatlashtira bilishi, ya'ni faqat moliyaviy foyda emas, balki ta'lim sifatini ham saqlagan holda qaror qabul qilishi zarur.

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarida samarali boshqaruv qarorlarini qabul qilish moliyaviy tahlil vositalarini — xarajatlar, rentabellik va naqd pul oqimi tahlilini — tizimli qo'llashga asoslanishi lozim. Taklif etilgan to'rt bosqichli model rahbarlarga moliyaviy asoslangan qarorlar qabul qilishda amaliy yo'riqnoma bo'lib xizmat qilishi, shuningdek moliyaviy hisobotni tizimlashtirish va rahbarlarga metodik yordam ko'rsatish bo'yicha takliflar ushbu jarayonni yanada samarali tashkil etishga xizmat qilishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Maktabgacha va maktab ta'limi tizimiga boshqaruvning yangi tamoyillarini joriy etish chora-tadbirlari to'g'risida"gi 2018-yil 5-sentabrdagi PQ-3931-son Qarori. — Toshkent, 2018.
2. Xodjayev B., Choriyev A., Saliyeva Z. Pedagogik tadqiqotlar metodologiyasi: o'quv qo'llanma. — Toshkent, 2016. — 220 b.
3. Jurakulov, R. (2022). ТЕОРИЯ ФОЛЬКЛОРНОЙ ФРАЗЕОЛОГИИ (по данным изучения языка сказки). Журнал Педагогики и психологии в современном образовании, 2(3).
4. Mohinur, R., & Jurakulov, R. D. (2022). Classification of Proverbs used in Folklore. Miasto Przysztosci, 448-449.
5. Журакулов, Р. (2018). Об особенностях фразеологии узбекских народных сказок. Иностранная филология: язык, литература, образование.- 2018.-Е, 3, 47-51.
6. Xamdamovna, I. M. (2025). TA'LIM JARAYONIDA O'YIN ASOSIDAGI METODLARNING NAZARIY ASOSLARI. IZLANUVCHI, 1(6), 312-327.
7. Xamdamovna, I. M. (2022). COMPARATIVE ANALYSIS OF ASINETONE SPECIES IN ENGLISH AND UZBEK. Scientific progress, 3(3), 397-400.
8. Xamdamovna, I. M. (2025). HÖRVERSTÄNDNIS UND LESEN IN ENGLISCH PSYCHOLINGUISTISCHE KLASSIFIZIERUNG VON ÜBUNGEN FÜR SPRACHAKTIVITÄTEN. YANGI O 'ZBEKISTON, YANGI TADQIQOTLAR JURNALI, 2(4), 103-107.
9. Xamdamovna, I. M. (2025). ИНГЛИЗ ТИЛИДА ТИНГЛАБ ТУШУНИШ ВА ЎҚИШ НУТҚ ФАОЛИЯТЛАРИГА ОИД МАШҚЛАРНИНГ ПСИХОЛИНГВИСТИК ТАШНИФИ. IZLANUVCHI, 1(3), 52-59.
10. Fayzullayeva, M. B. (2023). O'TKIR HOSHIMOV ASARLARIDA "ONA" VA "AYOL" OBRAZLARI TALQINI. Экономика и социум, (6-2 (109)), 131-134.

11. Fayzullayeva, M. B. (2021). USING TECHNOLOGIES IN THE ENGLISH LANGUAGE LEARNING AND TEACHING. ResearchJet Journal of Analysis and Inventions, 2(05), 181-185.
12. G'Anisherovna, M. F. (2024). NUTQ MADANIYATI LINGVISTIK-PEDAGOGIK HODISA SIFATIDA. Science and innovation, 3(Special Issue 38), 142-143.
13. Murodova, F. (2026). MAKTABGACHA KATTA YOSHDAGI BOLALARNING NUTQIY RIVOJLANISH BOSQICHLARI: FONETIK, LEKSIK, GRAMMATIK VA BOG'LANISHLI NUTQ ASOSIDA TAHLIL. Ijtimoiy-gumanitar sohada ilmiy-innovatsion tadqiqotlar, 3(4), 603-608.
14. To'lqinova, S., & Sharipova, S. (2026). A METHODOLOGY FOR INCREASING ATTENTION AND MOTIVATION THROUGH MICRO-EXERCISES AND INTERACTIVE ACTIVITIES IN CHILDREN'S PEDAGOGY. Asian journal of scientific research and innovations, 1(2), 251-253.
15. Jabborov, B., Sharipova, S. S., & Istamova, S. (2026, March). CONTEMPORARY ISSUES IN LINGUISTICS AND LITERARY STUDIES: THEORETICAL PARADIGMS, INTERDISCIPLINARY APPROACHES, AND METHODOLOGICAL CHALLENGES. In Conferences (Vol. 1, No. 01).

